

PREGLED GRČKIH I RIMSKIH IZVORA O PANONIJI

Poznato je koliko su grčki pisci, historiografi i geografi, koji su u svojim delima zabeležili prva saznanja o onim krajevima naše zemlje koji će kasnije ući u sastav rimske provincije Panonije, svoje opise tih krajeva i naroda nastanjenim u njima, proželi bogatim mitološkom erudicijom. Tako se, prema tim najstarijim geografskim predstavama, izvor Dunava nalazi u zemlji Hiperborejaca, a gde se tačno nalazila ta zemlja nemoguće je precizno odrediti, pošto se ona sasvim neodređeno vezivala za daleki sever, o kojem grčki pisci, kako se misli, nisu imali još jasne i određene pojmove, pošto ga nisu dovoljni poznavali.

Tako su Eshil (u Oslobođenom Prometeju) i Pindar (pesme u čast Olimpijskih pobednika III, 25) zamišljali da se Dunav spušta iz zemlje Hiperborejaca i od Ripejskih gora.

U V veku Herodotove geografske predstave o izvoru Dunava mnogo su stvarnije i sadrže već sasvim određene podatke o izvoru Dunava (II, 33): "Ἴστρος τε γὰρ ποταμὸς ἀρξάμενος ἐκ Κελτῶν καὶ Πυρρήνης πόλιος ῥέει μέσῃν σχίζων τὴν Εὐρώπην. οἱ δὲ Κελτοὶ εἰσι ἔξω Ἑρακλείων στηλέων, ὁμοῦρέουσι δὲ Κυνησίοισι, οἳ ἔσχατοι πρὸς δυσμέων οἰκέουσι τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένων. τελευτᾷ δὲ ὁ Ἴστρος ἐς θάλασσαν τὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου, ἣ Ἴστρίην οἱ Μιλησίων οἰκέουσι ἄπαικοι.

Apolonije Rođanin (295—215 g.) učeni helenistički pesnik čiji nas opis povratka Argonauta iz Kolhide u Grčku preko Dunava i Jadranskog mora upozna je sa predstavama antičkih geografa helenističkog doba o našim krajevima, ponovo se u svom epu o Argonautima vraća arhajskim predstavama o Dunavu sa svim karakterističnim mitološkim elementima kao i teorijom o dva dunavska toka (4, 282—293):

- 282 ἔστι δὲ τις ποταμὸς, ὕπατον κέρασ Ὀκεανοῖο,
εὐρύς τε προβαθῆς τε καὶ ὀκιάδι νηὶ περῆσαι·
Ἴστρον μιν καλέοντες ἐκάς διετεκμήραντο·
285 ὅς δὴ τοι τεέως μὲν ἀπείρονα τέμνετ' ἄρουραν
εἷς εἷς, πηγαὶ γὰρ ὑπὲρ πνοιῆς βορέαο

- Ῥιπαιοὺς ἐν ὄρεσσιν ἀπόπροθι μορμύρουσιν
 ἀλλ' ὅπότεν Ἐρηκῶν Σκυθέων τ' ἐπιβήσεται οὐρούς,
 ἔνθα διχῆ, τὸ μὲν ἔνθα μεθ' ἡμετέρην ἄλα βάλλει
 290 τῆδ' ὕδωρ, τὸ δ' ὀπισθε βαθὺν διὰ κόλπον ἴησιν
 σχιζόμενος πόντον Τρινακρίου εἰσανέχονια,
 γαίη ὅς ἡμετέρη παρακέλιται, εἰ ἔτεδ' ἰὴ
 293 ἡμετέρης γαίης Ἀχελώϊος ἕξανήσιν.

Ova teorija o dva toka Dunava pokazala se kao netačna tek početkom naše ere kada je posle rimskih vojnih pohoda protivu Panonaca došlo do stvarnih geografskih saznanja o Dunavu. Tako nam Plinije priča da Agronauti putuju uzvodno Dunavom i Savom i da na ramenima prebacuju Argo u drugu reku koja teče u Jadran: Nullus enim ex Danuvio amnis in mare Hadriaticum effunditur, deceptos credo, quoniam Argo navis flumine in mare Hadriaticum descendit non procul Tergeste, nec iam constat quo flumine, umeris travectam Alpis diligentiores tradunt, subisse autem Histro, dein Savo, dein Nauporto, cui nomen ex ea causa est inter Emonam Alpisque exorienti (3, 128). Iz citiranog fragmenta jasno se vidi da je Plinije odbacio teoriju o bifurkaciji Dunava.

Znanja o panoniji su se nagomilala i obogatila tek u Rimsko doba kada su se razvile veze podunavskih naroda sa Akvilejom. O ovim saznanjima obaveštava nas Stranon (V i VII) oslanjajući se na Posejdonija.

Pisci prvog veka naše ere samo su upotpunili sliku novim detaljima koji se uglavnom odnose na zapadni i južni deo provincije koji je postao pozornica događaja koji su se pod Avgustom na tom prostoru odigravali.

Tako nam Plinije (III. 148) daje položaj južnapanonskih naroda: „praeterea Arviate, Azali Amantini, Belgites, Catari, Cornacates, Eravisci, Hercuniates, Latovici, Oseriates, Varciani, mons Claudius, cuius in fronte Scordisci, in tergo Taurisci, insula in Savo Metubarris, amnicarum maxims. Praeterea amnes memorandi. Colapis in Saum influens iuxta Sisciam gemino alveo insulam ibi efficit quae Segestica appellatur, alter amnis Bacuntius in Saum oppido influit, ubi civitas Sirmiensem et Amantinorum, inde XLV M pass. Taurunum, ubi Danuvio miscetur Saus. Supra influunt Valdasus, Urpanus, et ipsi non ignobiles.

U citiranom fragmentu Plinije kao što smo videli nabraja i reke stvarajući tako hidrografsku sliku južnapanonskog geografskog područja. I drugi opisi svode se uglavnom samo na nabranjanja ili gradova ili reka.

Prvi popis naselja u Panoniji načinio je Ptolemej (II, 15, 3—4).

Najpotpuniji opis Panonije ostavio nam je Apijan (*Illyr.* 14). Podaci koje sadrži njegov opis odnose se na plemena i događaje pre rimskih osvajanja. Takav pretežno geografski i etnografski karakter imaju i vesti koje nalazimo i u Strabonom delu.

Ime Panoni prvi put je upotrebio Polibije (Polibii Historia, fragmenta 61) a kasnije Velej Paterkul (II, 96, 2, 3), Flor (II, 24: 4, 12, 8, 8) i Ovidije (*Tristia* II, 225) i drugi autori i to takođe kao ime naroda pa je najverovatnije da je ime kasnije provincije Panonije nastalo od imena etničke grupe.

Kod Strabona i Apijana na više mesta opisana je oblast u kojoj su živeli Panoni. Prema Strabonu (VII, 314. 3)) panonski su narodi: Breuci, Andizeti, Ditijoni, Piruste, Mazeji, Desidijate kojima je vođa bio Baton i druga neznatna mala plemena koja se pružaju prema jugu do Dalmacije i gotovo do Erdijeja: VII, c. 314. 3. "Ἐθνη δ' ἐστὶ τῶν Παννονίων Βρεῦκοι καὶ Ἀνδιζήτιοι καὶ Διτίωνες καὶ Πειροῦσται καὶ Μαζαῖοι καὶ Δαισιτιᾶται, ὧν Βάτων ἡγεμῶν, καὶ ἄλλα ἀσημότερα μικρά, [ᾗ] διατείνει μέχρι Δακματίας, σχεδὸν δέ τι καὶ Ἀρδιαίων, ἴοντι πρὸς νότον ἅπασα [δ'] ἢ ἀπὸ τοῦ μυχοῦ τοῦ Ἀδρίου παρήκουσα ὀρεινὴ μέγρι τοῦ Ῥιζονικοῦ κόλπου καὶ τῆς Ἀρδιαίων γῆς....." μεταξὺ πίπτουσα τῆς τε θαλάττης καὶ τῶν Παννονίων ἐθνῶν.

I dalje (VII, 594) „Panoni nastanjuju visoravni, oni se protežu južno do Dalmata i Ardijeja, severno do na Istar, istočno do Makedonskih i Tračkih planina“.

Od navedenih Strabonovih podataka o oblasti koju naseljavaju Panoni dva su pogrešna: pogrešno je lociranje Pirusta i podatak da su se Pannoni prostrirali do Makedonskih planina. Pošto se Strabonovi podaci odnose na period kada Ilirik još nije bio podeljen na provinciju Dalmaciju i Panoniju Strabonov termin Panoni treba shvatiti kao geografski i etnički naziv.

Panonima je pripadala oblast jugozapadno od Sicilije sve do Japoda pošto je Oktavijan pre nego što je stigao do Siscije morao prema Apijanu (*Ill.* 22) da prođe kroz διὰ τῆς παιώνικῆς a sam grad Siscija oduvek je bio panonski. Na istoku njihova oblast doseže sve do Skordiska (Str. VII, 5, 10), a granica do koje dopiru na sever je Dunav. Na jugu prostirala se oblast Panona sve do zaleđa Salone i Narone (Str. VII 5, 10) i do Dardanaca. Prema Apijanu (*Ill.* 14) „Panoni su jedan veliki narod na reci Istar njihova oblast pruža se po dužini od Japoda do Dardanaca. Kod Grka zovu se oni Peoni, a kod Rimljana Panoni. Zadnji ih računaju u Ilire“: οἱ δὲ Παῖονές εἰσιν ἔθνος μέγα παρὰ τὸν Ἴστρον, ἐπίμηκες ἐξ Ἰαπύδων ἐπὶ Δαρδάνου, Παῖονες μὲν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων λεγόμενοι καὶ ῥωμαῖστὶ Παννόνιοι.

F. Papazoglu ovako objašnjava kako je došlo do upotrebe dvostrukog naziva za Panone: imena Παννόνιοι Παίωνιοι upotrebljavaju se u doba carstva podjednako za obeležavanje Panonaca jer se Peonima u to doba već potpuno izgubio trag¹. Apijan na više mesta kaže da Panonci nisu Iiri a isto tako kaže i da Rimljani Panonce smatraju Iirima za razliku od Grka. Što se tiče Apijanove tvrdnje da Panonci dopiru do Dardanije ona je pogrešna. Mišljenje je naučnika da su Apijanovi podaci nepouzđani i da mu je teško verovati.

¹ *Srednobalkanska plemena u predrimsko doba.* — Sarajevo, 1969.

Pitanje etničke pripadnosti pojedinih grupa najstarijeg autohtonog stanovništva Panonije, njihova identifikacija i teritorijalno razgraničenje jedan je od osnovnih istorijskih problema dorimskog razdoblja Panonije. Rešavanje etničkih problema na Panonskom području nužno je povezano sa pitanjem Ilira, najstarijih prastanovnika našeg regiona i kasnije pridošlih keltskih plemena, pre svega Skordiska, pošto je, prema shvatanjima većine istraživača, u Panoniji moguće, arheološki pouzdano, izdvojiti dva izrazita kulturno-etnička kompleksa: keltsko, srodno noričkom, i ilirsko, srodno dalmatinskom i južnoilirskom kulturnom području. Granica koja razdvaja ova dva područja ide prema A. Mocsy-u linijom Siscia — Blatno jezero — istočni pravac na Dunav.

Međutim, Zdravko Marić² je pokušao da tezom o Panonima kao posebnoj etničkoj populaciji, različitoj od ilirske, koja je imala vlastitu teritoriju jasno obeleženu specifičnim oblicima materijalne kulture, svojevrsnim elementima religijskih verovanja, običajem incineracije i sahranjivanjem u urnama kao i vlastitim jezikom, izdiferencira i treće kulturno-etničko područje u Panonskom prostoru, panonsko — služeći se pri tom, osim arheološkim dokazima, i pisanim izvorima, pre svega vestima Diona Kasija (D. Cass XLI, 36) koji je zabeležio podatak o specifičnom delu nošnje Panonaca kao i činjenicu da je ovaj narod sam sebe nazivao Panonima, i Tacitovom veću (*Germania* 43, 28) o postojanju posebnog panonskog jezika kojim je govorilo panonsko pleme Osi.

Tako bi Panoni, prema tezi Zdravka Marića, kao nosioci kulture žarnih polja, predstavljali u razdoblju pre rimske okupacije, koje je trajalo XII vekova, osnovni etnički supstrat na području zapadno-panonskog kulturnog kompleksa čiju će etničku homogenost narušiti dolazak keltskih plemena. „A s obzirom na to da su se unutar provincije Panonije našli pretežno pripadnici zapadno-panonskog kulturnog kompleksa i da Rimjani nisu bez razloga ovoj dali ime Panonije, mi bismo nosioce KŽP ovog područja i njihove potomke, uslovno mogli nazvati Panonima. Prema tome mogli bismo reći da su se unutar provincije Dalmacije našli pretežno Iliri a u provinciji Panoniji uglavnom Panoni“, zaključuje Zdravko Marić³.

Za tezu Zdravka Marića o Panoncima kao posebnom etnosu može se reći da je, posmatrana sa stanovišta ostataka materijalne kulture, dobro argumentovana, pošto se temelji na izdvajanju „Urnfelder“ kulture kao posebnog arheološkog kompleksa, čiji bi nosioci bili Panoni, dok je posmatrana iz aspekta pisanih izvora nedovoljno ubedljiva, i to u prvom redu zbog kontradiktornosti samih pisanih dokumenata za koje bi se uopšte moglo reći da se u mnogo većem stepenu odlikuju deskriptivnošću nego egzaktnošću.

² *Problem Sjevernog graničnog područja Ilira*. Simpozijum o teritorijalnom i hronološkom razgraničenju Ilira u praistorijsko doba, održan 15. i 16. maja 1964. g. Sarajevo, 1964; str. 177—215.

³ Op. cit. str. 186.

Pošto su prilikom rešavanja etničkih problema, a osobito kada je u pitanju determinacija jedne populacije kao posebne etničke grupe, od suštinskog značaja usvojeni kriterijumi, onda bi, ako se složimo da je osim kulture, jezik, ona osnovna determinanta koja jedan etnos čini etnosom, lingvistički dokazi za tezu o Panonima kao posebnom etnosu bili od prvorazrednog značaja. Međutim, A. Mocsy⁴, za Tacitovu lingva Panonnica, na koju se Zdravko Marić poziva, kaže na jednom mestu da je „konstrukcija i izmišljotina ovog rimskog istoričara“ obrazlažući svoj stav činjenicom da je pleme Eravisci, koje prema Tacitu (*Germ.* c. 28) govori panonskim jezikom, keltskog porekla.

Malo dalje u istom radu A. Mocsy, zaključuje da je lingva Panonnica obična Tacitova konjektura. Međutim, potrebno je istaći da A. Mocsy i pored navedenih argumenata ipak dozvoljava sumnju u Panonsko-Ilirsku jezičku srodnost.

Pošto arheolozima i istoričarima veliku pomoć prilikom rešavanja problema etničkog sastava stanovništva može da pruži posebna grana lingvističkih istraživanja, onomastika, na čijim je temeljima moguće odrediti granice imenskih područja, koja mada se ne poklapaju sa jezičkim područjima, pružaju, sama po sebi, dovoljno pozitivnih znanja o kulturnim i etničkim grupama, autohtonog stanovništva a posebno o njihovim međuzavisnostima, mi ćemo stoga izložiti mišljenje Radoslava Katičića⁵, koje se odnosi na naš problem. Provincija Panonija se deli, prema rezultatima Katičićevih istraživanja, na tri imenska područja: na severozapadno, iško i u užem smislu panonsko. Severozapadno područje ima norički tip antroponimije koji je samo deo jednog šireg područja čiji su stanovnici pripadnici plemena keltskog porekla. Iško područje srodno je sa severojadranskim imenskim područjem. Za panonski tip onomastike karakteristična su neka imena koja se ne susreću u drugim imenskim područjima pa ni u srednjodalmastkom. Ta imena su prema Katičiću: *Bulus*, *Clarus*, *Lirus*, *Plassarus* (Kolapijani) *Loriquas* (Amantinac) *Blaedarus* (Breuk) *Turuna* (Kornakat). Zbog toga se, smatra R. Katičić, panonsko područje ne može smatrati delom srednjodalmatinskoga. „Dok novi materijali ili potonja istraživanja ne pokažu protivno, može se govoriti o dalmatsko-panonskom imenskom području i o srednjodalmatskom i panonskom imenskom području kao njegovim područjima⁶. I dalje autor zaključuje „dalmatsko-panonsko imensko područje može se staviti u vezi s etničkim skupinama koje antički pisci zovu Dalmati i Panoni (Dalmatae, Panonii). O tome da li njihovoj onomastičkoj zasebnosti odgovara i jezička ne može se za sada izneti obrazloženo mišljenje⁷“.

⁴ *De Lingva Pannonica*, str. 195—199. Simpozijum o Ilirima u antičko doba održan 10. do 12. maja 1966. godine. Sarajevo, 1967.

⁵ *Savremena istraživanja o jeziku starosjedelaca ilirskih provincija*. Simpozijum o teritorijalnom i hronološkom razgraničenju Ilira u preistorijsko doba. Sarajevo 1964. str. 9—55.

⁶ Op. cit. str. 29.

⁷ Op. cit. str. 29.

Razgraničenje imenskih područja kakvo je predložio R. Katičić moglo bi da ide u prilog tezi Zdravka Marića o Panonima kao posebnom etnosu, mada kulturna granica koju je Zdravko Marić povukao između Ilira i Panonaca preseca imensko područje Panonsko-srednjodalmacijske onomastičke grupe.

A. Mocsy je već u citiranom radu⁸ diskutujući o tezama Zdravka Marića i R. Katičića zaključio: „Danas se još uvijek ne može sigurno reći da li su Panonci u Panoniji i Dalmaciji govorili ilirski tj. nekim ilirskim dijalektom, ili su imali vlastiti panonski jezik”.

Među naučnike koji su svojim onomastičkim istraživanjima takođe pokušali da izdiferenciraju panonsko imensko područje spada i A. Alföldy koji u svom radu⁹ kopneni deo provincije Dalmacije severno od dalmatskog etničkog područja izdvaja kao posebno imensko područje, čija antroponimija, prema njegovim shvatanjima, pripada panonskom tipu. Tako bi prema A. Alföldy-u južni deo provincije Panonije i severni deo središnje Dalmacije predstavljali jedinstveno imensko područje čiji su nosioci bili ona plemena koja je i Strabon ubrajao u panonska.

Iz svega onog što nam je danas poznato i na osnovu ostataka materijalne kulture, pisanih izvora lingvističkih i onomastičkih istraživanja nemoguće je sa sigurnošću tvrditi da su Panoni bili poseban etnos a ne Iliri kao što je nemoguće odbaciti i sve one indicije koje tezu o Panonima kao posebnom etnosu čine mogućom i privlačnom.

A. Mocsy je upozorio na mogućnost da „ako ostanemo uz netačno obeležen pojam Panonaca teško bismo mogli izbeći opasnost panpanonizma po ugledu na panilirizam koji je u nauci preovladavao prije tri četiri decenije“¹⁰.

O vremenu dolaska keltskih plemena u Podunavlje naučnici nisu saglasni. N. Vulić dolazak Kelta u Podunavlje datira pred kraj V i početak IV veka (*Kelti*, 74). B. Gavela (*Židovar*) zastupa tezu o kasnijem dolasku smatrajući da su se Kelti iz straha od Aleksandra držali Jadranske obale i da su tek posle njegove smrti krenuli ka Grčkoj.

Prva sigurna vest o Keltima u Podunavlju potiče iz IV veka iz vremena Aleksandrovog pohoda na Tribale: 335 g. Kada se Aleksandar nalazio na Dunavu „Kelti sa obale Jadrana“ τὸς περὶ τὸν Ἰόνιον Κελτῶν (str. VII, 3,8, c. 301) παρὰ Κελτῶν τῶν ἐπὶ τῷ Ἰονίῳ Κώλπω φικισμένων (Arr. I, 4, 6) poslali su mu poslanstvo da sklope s njim prijateljstvo. Oko 310. g. Kasandar se sa njima sukobio na planini Hemu.

U međuvremenu keltske horde su prema Justinu zapele Panoniju. Prema Justinu Kelti koji su se naselili u Panoniji bili su deo onih, tristo hiljada Kelta koji su krajem V veka napustili svoju domovinu

⁸ Op. cit. str. 200.

⁹ Beiträge zur namenforschung 15, 1964, str. 55—104.

¹⁰ Op. cit. str. 200.

i prešli preko Alpa. Jedan ogranak tih Kelta spustio se u Italiju i 387. g. dopro do Rima. Ostali „čineći pokolj u zemljama kroz koje su prolazili (per strages barbarorum) prodreše do ilirske obale i nastaniše se u Panoniji. Beše to surovo, smelo i ratoborno pleme, prvi ljudi koji su posle Herkula... savladali nesavladive Alpe i njihove neizdržive mrazeve. Pošto su pokorili Panonce, oni su tamo tokom mnogo godina (per multos annos) ratovali sa „susedima“. (Just, XXIV, 4)¹¹.

Panonija je 279. g. postala polazna tačka keltske invazije usmerene prema Trakiji, Beotiji, Dardaniji, Makedoniji i Grčkoj. „A posle nesrećnog rata portivu Delfa u kome su više osetili silu boga (Apolona) nego moć neprijatelja, Gali su, ostavši bez vođe Brena, pobegli tražeći spasa jedni u Aziji, drugi u Trakiji. Neki od njih (manus quaedam) nastane se kod sastava Dunava i Save i nazovu se Skordiscima“¹². I prema Ateneju kao i prema Justinu Skordisci su bili onaj deo Gala koji je preživeo katastrofu kod Delfa.

Moć Skordiska je toliko rasla da su oni postali najznačajniji narod u Podunavlju. U prvoj polovini II veka oni su jedini narod koji izvori toga vremena pominju. Pripajanje teritorije Skordiska rimskoj državi dogodilo se prema mišljenju F. Papazoglu¹³ ili 11. g. n.e. u vreme stvaranja provincije Ilirik ili 10. n.e. prilikom borbi s Dačanima. U doba carstva Skordisci ulaze u sastav provincije Panonije. U rimsko doba ime Skordiska vezano je samo za jugoistočni vrh, donje Panonije. Administrativno preuređenje koje je sa sobom donelo rimsko osvajanje imalo je za posledicu rasparčavanje dotadašnje zajednice Skordiska na manje jedinice i oslobođenje ilirskih starosedelaca i njihovo organizovanje u posebne plemenske i municipalne Civitates. Tako se na teritoriji na kojoj su se pre rimske okupacije pominjali samo Skordisci pojavljuju: Andizetes na donjem toku Drave, Cornacates u istočnoj Slavoniji (Podunavlje, Sotin) Amantini u Sremskoj Posavini. Andizeti i Amantini su bili ilirska plemena zabeležena još u predrimsko doba. Civitas Scordischorum je posvedočena na jednom natpisu iz Slankamena s kraja prvog ili početka drugog veka n. e. na kojem se pominje princeps praefectus Scordischorum, što dokazuje da je jedan deo Skordiska sačuvao svoje ime i samoupravu.

Od keltskih plemena nastanjenih u Panoniji izvori pominju kao najmoćnija ova tri: Boje, Tauriske i Skordiske. Boji su živeli u severnoj oblasti Panonije, Taurisci u zapadnoj a Skordisci u južnoj i jugoistočnoj. Područje Boja i Tauriska tačno je odredio Strabon (VII, c. 313): „λέγωμεν δὴ τὰ Ἰλλυρικά πρῶτα συνάπτοντα τῷ τε Ἴστρω καὶ Ἀλπεσιν... Μέρος μὲν δὴ τι τῆς χώρας ταύτης ἠρήμωσαν οἱ Δακοὶ καταπολεμησαντες Βοίους καὶ Ταυρίσκους... Τὸ λοιπὸν ἔχουσι Παννόνιοι μέχρι Σεγεστικῆς καὶ Ἰστρου πρὸς ἄρκτον καὶ ἔω“ što znači da je sedište Boja i Tauriska bilo u prostoru između Alpa na

¹¹ Papazoglu, Fanula: *Srednjobalkanska plemena u Predrimsko doba*, Sarajevo, 1969; str. 210.

¹² Op. cit. str. 212.

¹³ Op. cit. str. 264.

zapadu i Dunava na severu i istoku. U II veku n.e. u toj oblasti obrazovao se snažan politički savez keltskih plemena prema kojem su Rimljani, sudeći po Livijevim izveštajima o napadima Kelta s one strane Alpa na oblast buduće Akvileje (Liv. XXXIX, 22; XXXIX, 45; XXXIX, 54; XLIII, 5) postupali sa mnogo obzira. Odakle su, Boji i Tauristi došli u ove krajeve ne zna se sasvim pouzadno ali se pretpostavlja da su Taurisci¹⁴ deo onih Kelta koji su preplavili severno jadransko primorje zahvativši jedan deo Hrvatske i Bosne. Mišljenje je Fanule Papazoglu¹⁵ da Kelti s Jadrana koji šalju 335. g. poslanike Aleksandru Velikom (ARR. I, 1, 4: οἱ ἐπὶ τῷ Ἰονίῳ Κόλπω ἤκτισμένοι) i Kelti u Panoniji koje pominje Justin pripadaju istom migracionom talasu, pošto Justin kaže da su Kelti u Panoniju došli preko ilirskog primorja: „portio Illyrico Sinus... per strages barbarorum penetravit et in Pannonia consedit (Justin XXIV, 4.1).

To bi značilo da su Taurisci zapadnog porekla. I Plinijev podatak „Mons Claudius, cuius in fronte Scordisci, in tergo Taurisci“ slaže se sa lokacijom Tauriska severozapadno od Skordiska pošto Mons Claudius treba identifikovati sa nekom od slavonskih gora.

Boji su prema Strabonu pre seobe u Podunavlje živeli u Hercinia Silva koja se može identifikovati sa severozapadnim Karpatima. Kada su napustili svoja sedišta u Hercinia Silva ne zna se. Arheološki nalazi govore o jačoj koncentraciji keltskih naseobina u zapadnoj Slovačkoj u periodu od sredine II veka do početka I veka kada ta koncentracija opada, koja se može dovesti u vezu sa Bojima. Iz toga bi proizlazila prema A. Moscy-u pretpostavka da su Boji krajem II veka imali dominantan položaj u Češkoj i severnoj Panoniji. Prema Strabonu zemlja Boja je dopirala sve do Tise (VII, 5, 2) ... Boji i Taurisci su se ratujući sa susednim plemenima širili prema Istoku i doprevši do Dunava sukobili su se sa Dačanima kojima je pripadao današnji Banat i Bačka. Dačani su Boje pod vođstvom Bojrebiste uništili a njihovu zemlju koja se prostirala na Zapad od Dunava izvori od tada nazivaju Deserta Biorum.

Novi Sad.

Darinka Zličić.

S U M M A R R Y

Darinka M. Zličić: A SURVEY OF GREEK AND ROMAN SOURCES ON PANNONIA

The present paper gives a survey of the information found in Greek and Roman authors, historiographers and geographers on the 'Province of Pannonia', i.e., the first written sources about those regions of our country which were later to become part of the above mentioned Roman province, as well as about the peoples living in them.

¹⁴ Papazoglu, Fanula. *Prilozi istoriji Singidunuma u Antičko doba*. Istorijski časopis 7 (1957) str. 303—320.

¹⁵ Op. cit.

The paper also contains data about the earliest geographic description of the Danube's source and the Danubian region, the descriptions being interwoven with mythological tradition. In addition, the author analyses relevant information found in Herodotus, Appollonius the Rhodian, Pliny the Elder. The knowledge about Pannonia existing in ancient times was considerably broadened in Roman times when connections between the population living in the Danubian region and in Aquileia were developed. Such information can be found in Strabo who, in his turn relied on Poseidonius.

The author also enumerates and discusses Appianus' information concerning important historic events and the tribes living in that region before the Roman conquest. Further, sources referring to the ethnic structure of the inhabitants of Pannonia, i.e., Pannonians themselves, as well as Celtic tribes Scordisci, Boii and Tauri are being mentioned, as found in Dio Cassius, Strabo and Appianus.